

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342.36(436)(182)

Н. В. Єфремова

ПРИЧИНИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ НЕОАБСОЛЮТИЗМУ В АВСТРІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ТА ЇЇ ЮРИДИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ

У статті міститься доктринальний та нормативний аналіз формування та реалізації політики неоабсолютизму в Австрійській імперії.

Ключові слова: неоабсолютизм, конституціоналізм, конституція, конституційний розвиток.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української державності важливого значення набуває аналіз сутності та змісту європейського конституціоналізму, особливостей процесу його формування. Конституціоналізм як політико-правова категорія та доктринальне вчення з'являється після виникнення політико-правових ідей конституційного характеру та перших конституцій. Сьогодні він об'єднав у собі теорію сучасної конституції взагалі, історію і практику конституційного розвитку тієї або іншої країни, групи країн [1]. Однак сьогодні конституціоналізм не можна вважати надбанням лише одного якогось народу, бо це багатогранне явище об'єднало в собі теорії та практику конституційного розвитку багатьох країн Світу.

Слід також нагадати, що в науковій літературі існують різні варіанти щодо періодизації конституційного розвитку в країнах Європи, але більшість вчених вважають, що перші європейські конституції з'явилися наприкінці XVIII – середині XIX ст. Конституції та конституційні акти цього етапу прийнято називати «старими» [2]. Для цієї групи конституцій, а відповідно, і конституційно-правових доктрин зазначеного періоду є характерними особливості у змісті та структурі текстів, сутності їхніх положень та ін.

Доцільно також зазначити, що їхній фундамент хоча і складається з персональних політико-правових конструкцій, має в своїй основі багато спільних ідей. З часом, у XX ст., до наукового обігу буде введено новий термін – «конституційна ідеологія», яка сьогодні сприймається як спільне надбання людської цивілізації. Отже для кращого розуміння особливостей розвитку та становлення європейського конституціоналізму важливе значення має звернення дослідників до детального вивчення перших конституцій та конституційних актів Польщі, Франції, Німеччини та Австрії.

Отже *метою* цього дослідження є вивчення причин запровадження політики неоабсолютизму в Австрійській імперії та його юридичного оформлення.

Наукове обґрунтування теми дослідження. Говорячи про історіографію питання необхідно сказати, що наукових розвідок з історії становлення конституційного права Австрійської імперії в сучасній Україні бракує. Поодинокі, фрагментарні дослідження зустрічаються доволі рідко. Вивченням цієї проблематики займався видатний науковець, доктор юридичних наук, професор Кульчицький В.С. (наприклад «Крайова конституція для Галичини 1850 р.: її структура та основні положення» (Львів, 2003). Разом зі своїм учнем – Л. Присташ, професор видав статтю: «Загальнодержавна конституція Австрії 1849 р. та крайова конституція Галичини 1850 р.» (Львів, 2006), де

вчені розглянули окремі питання щодо особливостей конституційного розвитку на Західноукраїнських землях.

У 1996 р. у співавторстві з професором Б. Й. Тищиком, Володимир Семенович видав підручник «Історія держави і права України» (Львів, 1996), де також частково висвітлювалось питання конституційного будівництва в Австрійській та Австро-Угорській імперіях. Досить вдало було розглянуто зазначене питання у спільній роботі Кульчицького В., Бойка І., Настяка І., Мікули О. «Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини» (Львів, 2002). До розробки цієї проблематики звертались професори Б. Й. Тищик, М. В. Никифорак, П. Б. Стецюк, Ю. М. Бисага та ін.

Викладення основного матеріалу. Надаючи коротку характеристику періоду, в якому з'явився цісарський патент слід передусім звернути увагу на той факт, що схвалена 13 січня 1849 р. Австрійська Державна Конституція (Кремзирський проект) [3] не була введена в дію.

Молодий цісар – Франц Йосиф приступив до запровадження в державі політики неоабсолютизму, яку передбачалось реалізувати шляхом проведення низки реформ. Четвертого березня 1849 р. було оголошено про видання цісарського патенту № 150 «Про затвердження Оломунецької Конституції Австрійської держави» [4]. Новою «oktroyierte Verfassung» Австрія проголошувалась неподільною монархією із спільними фінансами, єдиною митною системою і єдиними збройними силами. Отже березнева Конституція створювала централізовану державу в якій вся повнота виконавчої влади була зосереджена в руках імператора та його міністрів. Законодавча влада належала імператору та рейхстагу, який складався з двох палат. До верхньої палати (Oberhaus) входили обрані на п'ять років делегати крайових сеймів, нижня палата (Unterhaus) обиралася прямими виборами повнолітніми платниками не менше 5 гульденів безпосередніх податків у рік за нормою один депутат на сто тисяч населення. Прийнятий обома палатами законопроект вимагав обов'язкового затвердження імператора. В цілому, на відміну від кремзирського конституційного проекту, октройованою Конституцією 1849 року значно урізувались права громадян та суттєво зменшувались повноваження парламенту на користь уряду.

17 березня 1849 р. був виданий тимчасовий закон, який започаткував нову організацію сільських громад [5]. Закон визнав громади суб'єктами місцевих спільних інтересів і оголосив вільну громаду основою вільної держави. На думку професора П. Гураля: «Тим було започатковане сучасне правове становище політичної громади» [6]. В цілому ж, чиновницька система п'ятдесятих років була суттєво краще відрегульованою, аніж до березнева. Цісарське керівництво здійснювалось новою командою політиків на чолі з князем Феліксом Шварценбергом – людиною харизматичною, яку Франц Йосиф хотів бачити на чолі уряду. З 1851 р. цю політику таємно корегував Меттерніх, що повернувся з еміграції. Слід сказати, що саме князя Шварценберга вважали в Австрії винним у поверненні абсолютистського режиму правління. За його поглядами, державою повинен управляти сильний монарх через рішучих та енергійних чиновників. Властивості що вимагались ним від таких виконавців формулювались у формулі «Schneidigkeit (холоднокровна рішучість), Starke hand (сильна рука), Brauchbarkeit (здатність виконувати доручену справу). Моральність ж такого служителя до уваги не бралася [7].

Отже така політика повинна була не просто поновити абсолютизм в державі, а і за допомогою «сильної руки» покращити систему управління та контролю. Про такі наміри яскраво свідчать матеріали брошури, підготовленої в імператорській генеральній ад'ютантурі у 1850 р. [8].

Саме цим пояснюється і той факт, що деяке послаблення ролі поліції за часи правління Леопольда II змінилося посиленням уваги до питання її реорганізації. Для

зміцнення безпеки у провінціях 1849 р. було створено новий виконавчий орган, жандармерію, яку очолив генерал-інспектор барон Йоганн фон Кемпен. Поліцейські служби були організовані для руху по Дунаю, а пізніше і на залізницях. З 1850 р. в Австрії було введено цивільну охорону, яка стала прототипом інституту поліцейських агентств [9]. Армію теж почали реорганізовувати, проте, завдяки негативному впливові генерал-ад'ютанта графа Грюнне, реорганізація, незважаючи на затрачені чималі кошти, обмежилася дуже незначними результатами.

Успішною виявилася торгова та фінансова політика. Важливими заходами були: ліквідація першого жовтня 1849 р. митного кордону між австрійськими та угорськими землями; державна допомога селянам при виплаті компенсації панам-землевласникам, а також введення загального поземельного податку і податку на прибуток.

До найвдаліших реформ неоабсолютистської доби в Австрії належала реорганізація і оновлення освітньої системи, яку провів міністр освіти граф Лео Тун-Гогенштайн, продовжуючи справу свого проконституційно налаштованого попередника Зоммаруги [10]. Реформування гімназій, реальних та вищих шкіл з часом призвело до позитивних здобутків. У той же час держава почала процес налагодження відносин з Римо-Католицькою церквою, в наслідок чого, цісарськими указами від 13 та 23 квітня 1850 року були ліквідовані різноманітні попередні заходи режиму, які утискали права та вплив Римо-Католицької церкви в державі. Тоді ж було ліквідовано принцип «*placetum regium*» (lat. – схвалення монарха), що призвело до нівелювання контролю монарха за рішеннями церкви.

10 липня 1850 року вийшов «Органічний закон про прокуратуру» [11], який визначив діяльність прокуратури, як такої, «що частково стосується безпосереднього нагляду за справедливістю, як у цивільних, так і кримінальних справах, а частково – адміністративного керівництва юстицією та правильного застосування законів...» [12].

Тоді ж, було вперше дано тлумачення поняття прокуратури. Ним став автор першого австрійського кримінально-процесуального кодексу 1850 року – Й. Вюрт, який зазначив, що прокуратура – це орган, створений при судах і незалежний від них, завданням якого був нагляд за дотриманням законодавства під час здійснення правосуддя, захист та представництво інтересів держави і громадянського суспільства, а також нагляд за виконанням судових рішень [13].

Згідно Конституції 4 березня 1849 р. незмінними залишалися принципи гласності та усності судового процесу, незалежність та відокремленість суду від адміністрації та винесення ними рішень і вироків іменем імператора. В окремих випадках, в інтересах порядку та моралі допускалося обмеження принципу гласності. У кримінальних справах продовжував діяти обвинувальний процес. Зберігались суди присяжних, які розглядали справи по усіх тяжких злочинах (ст. 103) [14].

Тим часом, революційні виступи в Австрії були жорстко придушені поліцією і військами, частково за допомогою російського експедиційного корпусу. Прийняті раніше в Угорщині, Венеції, Мілані, Ломбардії конституції були скасовані, почались репресії – арешти і страти.

Важливим документом, яким було започатковано добу «неоабсолютизму» в Австрійській імперії став цісарський патент («*Silvesterpatent*») від 31 грудня 1851 р. [15], яким було скасовано дію Конституції 1849 р. В цьому патенті було зазначено, що «В результаті наших Указів від 20 серпня 1851 року в нашій Раді Міністрів та Імперській Раді пройшли прискіпливі дослідження Конституційної грамоти від 4 березня 1849 року. На основі отриманих результатів тих досліджень названа конституційна грамота не відповідає в своїх основах відносинам австрійського цісарства, а її положення є неможливими для виконання, тому Ми після старанного обміркування всіх причин вважаємо Нашим обов'язком пануючого названу

конституційну грамоту з 4 березня 1849 р. оголосити цим документом позбавленої сили і законного значіння.

Рівність всіх громадян перед Законом підтверджується. (Див. Імператорський Патент від 7 вересня 1848 року).

Щоби досягти тих установ, які в цьому задіяні, на потребу Наших різних народів Імперії, а також щоби відповідати на умовах добробуту усім прошаркам населення в суспільстві, і щоби збільшувати силу Нашого Уряду для зміцнення зовнішньої та внутрішньої безпеки, єдності і влади держави, будуть дотримуватися шляхи вивчення і ретельної перевірки усіх відносин і всі із цього випливаючі органічні закони будуть піднесені на новий рівень.

Ми встановили цілу низку основних принципів на підставі цих поглядів після заслуховування Нашої Ради Міністрів і Рейхсрату по важливим і терміновим напрямкам органічної законотворчості і віддали відповідні накази, щоби вони були внесені для публічного ознайомлення і рухалися далі шляхом їх негайного виконання. Наступні особливі закони повинні будуть містити точні положення і структуру, до того часу поки вони не будуть прийняті, повинні застосовуватися вже існуючі і маючі законну силу закони» [16].

Стосовно ліквідації Конституції Австрії 1849 р. російський дослідник конституційного права європейських країн середини та другої половини ХІХ ст. А. Лохвицький писав «Вона швидко покінчила своє існування таким тихим і бюрократичним чином, який може мати місце тільки в Німеччині, а саме за допомогою п'яти листів імператора князю Шварценбергу і барону Кюбеку» [17]. Отже, для більш глибокого розуміння імператорського патенту доцільним вбачається надати характеристику тексту імператорського листа, написаного того ж дня на ім'я прем'єр міністра Австрії – князя Шварценберга. Саме в цьому документі імператором було вміщено важливий додаток до патенту, де встановлювались засади для організації установ в землях корони Австрійської імперії. Документ складається з 36 статей (хоча в доступній нам копії документу четверта стаття – відсутня) і власно він став знаряддям для боротьби з конституційними здобутками в Австрійській імперії. Враховуючи важливість цього додатку та відсутність його україномовного перекладу, ми пропонуємо до уваги його повний текст.

*Для найвисочайшого розпорядження :
директору канцелярії Ради Міністрів Рансонету*

**Найвисочайший Лист
Його Величності Імператора від 31 грудня 1851 року (№4\1852)**

**Прем'єр міністру
Любий князю Шварценберге!**

Відносно Імператорського Патенту від сього дня отримали Ви від мене в додатку після заслуховування моєї Ради Міністрів і Імперської Ради з важливих та термінових напрямів органічного Законодавства встановлених засад із дорученням про це піклуватися, для того що би без зволікання працювати міністерствам і про результати на цьому шляху повідомляти мені.

Відень, 31 грудня 1851 року
Франц Йосиф

Додаток:

Засади для організації установ в землях корони Австрійської імперії

1. Об'єднані землі під старими історичними назвами або новими назвами Австрійської імперії створюють неділимі складові частини Австрійської імперської спадкової монархії.

2. Назва «Землі корони» повинна застосовуватися в діловій мові тільки як загальне позначення, при конкретній назві землі повинна називатися власна назва землі.

3. В кожній землі корони створюються земельні князівські окружні установи під звичайними назвами цієї землі.

5. Над окружними відомствами під звичайними земельними назвами створюються в адміністративному відношенні районні (уїздні) владні установи (комітети, делегації і тому подібні інстанції). Територіально район цих органів влади повинен визначатися з урахуванням раніше існувавшего територіального ділення і з дотриманням сучасних потреб. В малих землях корони взагалі де не існує потреба в створенні районних установ влади, такі органи не створюються. Районні владні органи підпорядковуються адміністративним органам державної влади землі і мають частково наглядову, частково виконавчу і адміністративну компетенції.

6. Районні органи влади в землях корони підпорядковуються намісникам та Правителю землі. Особливі приписи встановлюються для ділового звернення, компетенції намісників, для положення та повноважень Правителя землі і його підпорядкованості вищим посадовим особам імперії.

7. Як місцеві громади розглядаються вже фактично існуючі громади, без з'єднання таких, де воно необхідно або обґрунтовано і бажано в міру інтересів або потреби.

8. Під час організації місцевих громад існує різниця між громадами землі та громадами міст, особливо відносно громад міст, звертаючи увагу на особливості й особливе положення та статус королівських та князівських міст Австрійської імперії.

9. При визначенні громад земель можливо спочатку визначити велике земельне володіння, в кожній землі відокремити якомога ближче до позначених умов спілки громад міст і підпорядкувати їх безпосередньо окружним установам. Більшість раніше безпосередньо контактуючих територій місцевості можливо з цією метою об'єднувати.

10. Правління громад Земель корони або громад міст повинні дотримуватися підтвердження уряду і діяти за обставинами самотійно після призначення урядом. Це відбувається в формі присяги на вірність та послухання Монархові і гідного виконання обов'язків.

11. Вибори представництва громад та комітетів громад здійснюється за визначеними положеннями про вибори з дотриманням законодавчих норм.

12. Назви представництв громад та комітетів громад повинні визначатися за раніше існувавшими земельними звичаями.

13. Компетенція громад повинна обмежуватися справами громади, але все ж таки з обов'язковістю для громад та їх правління громади повинні сприяти князівським посадовцям у всіх публічних справах, котрі через загальні або окремі приписи надають повне сприяння їм. Також у своїх власних общинних справах громади зберігають за собою право звіряти та узгоджувати важливі общинні статuti та рішення общин з князівськими органами та дотримуватися перевірки і погодження з боку владних осіб на земельному рівні своїх важливих актів та рішень громади.

14. Публічність засідань громад (общин) за винятком особливих святкових актів, припиняється без ліквідації для приймаючих участь членів общини огляду предметів.

15. Громади як правило підпорядковуються окружним установам і тільки як виняток, в зв'язку з особливим майновим станом, районній владі або безпосередньо

намісникам.

16. За такими засадами будуть перероблятися відповідні положення для кожної землі та відповідні положення для земельних громад та громад міст. В Ломбардсько-Венеціанському королівстві мають силу ті ж самі існуючі общинні приписи і положення із збереженням їх змісту та урахуванням існуючого досвіду.

17. Система правосуддя відправляється у всієї імперії посадовими особами, яким це доручено та судами за існуючими законами від імені його Імператорської Королівської Апостольської Величності.

18. Посадовці органів юстиції та судді зобов'язуються діяти самостійно при виконанні судових обов'язків з урахуванням їх інших особистих службових відносин для державних чиновників згідно існуючих статутів та приписів.

19. Розділення правової допомоги від адміністративних посадовців повинно бути визнано в правових колегіальних судах, в другій і третій інстанціях загальних судів, в першій інстанції судів в Ломбардсько-Венеціанському Королівстві. До того ж в окремих судах як в судах 1-ї інстанції можливо об'єднання з адміністраціями в окружних установах. У внутрішньому створенні цих окружних установ (дивись пункт 4) можлива участь залежно від обставин власного судового або політичного посадовця, в залежності від того як вимагають відносини.

20. Як в спірних, так і не в спірних цивільних та в кримінальних справах існують три судові інстанції.

21. Чисто юридичні так і політичні органи, які діють в першій інстанції призначені розглядати цивільні справи в визначених межах щодо порушень та особливих порушень правил та подання заяв, щодо складу злочину і надання допомоги з цією метою для підтримки кримінальних судів.

22. В визначених дистриктах, з урахуванням політичного поділу земель, діють колегіальні суди, як перша інстанція судочинства при особливому провадженні та злочинах, далі також в інших судових справах, які вийшли за межі юрисдикції окружних установ влади.

23. Для розгляду цивільних і кримінальних справ в другій інстанції створюються Вищі суди земель з урахуванням обмежень.

24. Верховний Суд імперії існує як третя судова інстанція.

25. Інквізиційне судове провадження здійснюється якомога в простішій формі, коли це провадження належить до компетенції окружних установ влади.

26. В кримінальних справах, які розглядаються колегіальними судами, основною засадою є: наявність захисника для захисту звинувачуваного та усність форми розгляду в судовому провадженні.

27. Судове провадження не є публічними, але при усних судових дебатах в 1-й інстанції за дозволом Президента суду можливо допускати визначену кількість громадян слухачів у справі.

28. Обвинувачення пред'являється прокуратурою, юрисдикція якої в кримінальному процесі обмежується.

29. Суди присяжних – ліквідуються.

30. Судові вирокі здійснюються тільки перевіреними суддями. Форми судових вироків в кримінальних справах є такими: «винний», «невинний», «виправдовувальний вирок від звинувачення».

31. Судове провадження в Вищих судах земель та в Верховному суду імперії здійснюється в письмовій формі.

32. Найближчі положення щодо юрисдикції судової влади містяться в прийнятих законах.

33. Загальний цивільний кодекс вводиться як загальне право для всіх осіб

Австрійської держави, а також для тих земель, в яких він ще не діє, після визначених підготовчих дій з урахуванням специфічних відносин, а також використовується кримінальний закон в повному обсязі у всій імперії.

34. В землях корони створюються власні статuti про спадкове дворянство з земельною власністю з його привілеями та обов'язками, особливо для тих, хто потребує облегшення для створення майоратів та фідайкомісів (***Fideiikommis** – родове майно, яке передається за спадщиною в особливому порядку). Для селянства, там де існують особливі статuti щодо отримання господарських комплексів, діють тільки ці статuti і положення.

35. Владі в районах та намісникам допомагають дорадчі комітети із складу спадкового дворянства, великих та малих поміщиків і промисловців з відповідним визначенням обсягу їх повноважень. Перехідні положення про це обговорені в відповідних приписах та постановах.

36. В князівських окружних владних установах повинні скликатися час від часу виборні комітети окружних громад та власників великих земельних маєтків відокремлених від об'єднань громади, або їх уповноважені особи.

Отже, з наведеного ми бачимо, що революційні здобутки 1848 – 1849 рр. в області уконституювання Австрійської імперії були фактично зведені нанівець. Перемога консервативних промонархічних сил в імперії здавалась закономірною та блискавичною, тоді як політичні репресії над революціонерами подавались у вигляді закономірної кари зрадників імперії. Таким чином, Франц Йосиф намагався ще раз довести «аксіому» – монарша влада походить від Бога, тому вона є істиною, абсолютною та нерушимою.

В цілому ж, майбутнє Австрійської імперії на початку 50-х років XIX ст. здавалось йому світлим та перспективним. Цісар ще не знав, що на заваді здійснення його політичної програми постане низка зовнішньополітичних чинників. У купі з невирішеними внутріполітичними та соціальними проблемами держави вони призведуть до різкого погіршення політичного становища Австрійської імперії. Шукаючи вихід з нової політичної кризи, на початку 60-х років, Франц Йосиф оголосить про повернення до конституційної монархії, де попередні напрацювання стануть важливим матеріалом для подальших реформ.

Висновок. Отже революція 1848–1849 рр. залишила по собі глибокий слід, сприяючи ростові національно-політичної свідомості населення коронних країв, консолідації недержавних націй імперії. Фактично, вона призвела до започаткування серйозних національних та політичних рухів. Окремі політики та науковці – сучасники цієї революції, довели хибність теорій німецьких та австрійських вчених про «історичні», домінуючі нації та їх провідне значення в процесі розвитку Австрійської держави. «Весна народів» сколихнула почуття всіх народів імперії і покликала їх до пошуку захисту своїх культурних та економічних прав. Поява ж перших конституційних актів, проведення виборів членів рейхстагу та крайових сеймів, проголошення конституційних прав і свобод людини та ін., все це невпинно наближало перехід Австрійської імперії до конституційних форм правління.

Список використаної літератури

1. Стецюк П.Б. Перша Конституція Польщі 1791. Спроба правового аналізу / П. Б. Стецюк. – Львів : Астролябія, 2010. – С. 6.
2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник / В. М. Шаповал. – К. : АртЕк, Вища шк., 1997. – С. 29–35.
3. Петрів Р. Австрійські, Австро-Угорські і Галицькі конституції (кінець XVIII – XIX ст.ст.) / Р. Петрів / пер. з нім. і польської мов. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2005. – С. 5–25.

4. Там само. – С. 26–42.
5. Гураль П.Ф. Територіальна громада в Україні: історико-правове дослідження / П. Ф. Гураль. – Львів : Край, 2008. – С. 292–293.
6. Там само. – С. 293.
7. Krones Fr. Geschichte der Neuzeit Österreich. – S. 745.
8. Erinnerungen eines Soldaten. – Wien, 1850.
9. Никифорак М. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 pp.) / М. Никифорак. – Чернівці : Рута, 2004. – С. 253.
10. Цьольнер Е. Історія Австрії / Е. Цьольнер. – Львів, 2001. – С. 388.
11. Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich. Jahrgang 1850 Dritter Theil. – Wien, 1850. – S. 1173–1202.
12. Idid. – S. 1183.
13. Würth J. V. Die österreichische Strafprozessordnung vom 17. Januar 1850 / J. V. Würth. – Wien : Wilhelm Braumüller, k. k. Hofbuchhändler, 1851. – S. 139.
14. Петрів Р. Австрійські, Австро-Угорські і Галицькі конституції (кінець XVIII – XIX ст.ст.) / Р. Петрів. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2005. – С. 26–42.
15. Kaiserliches Patent vom 31. Dezember 1851 № 2 / Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich. – 1851. – II. Stück. – S. 25–26.
16. Bernatzik Edmund "Die österreichischen Verfassungsgesetze. – Wien, Leipzig, 1906. – S. 178.
17. Лохвицкий А. Обзор современных конституций / А. Лохвицкий. – СПб, 1865. – Ч. 1. – С. 174.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2011 р.

N. Efremova

REASONS OF INTRODUCTION OF POLICY OF NEOABSOLUTIZMU IN AUSTRIAN EMPIRE AND IT LEGAL REGISTRATION

In the article there is a doctrine and normative analysis of forming and realization of policy of neoabsolutism in Astriyskoy of empire.

УДК 340.111

Є. М. Черних

ПРОБЛЕМИ ПОНЯТТЯ ПРАВА В ОБ'ЄКТИВНОМУ СЕНСІ

Стаття присвячена окремим проблемам поняття об'єктивного права, які досліджуються у контексті норм права, джерел права, типів праворозуміння.

Ключові слова: об'єктивне право, право, норма права, джерела права.

Постановка проблеми. В якості об'єктивного права позитивне правознавство традиційно розглядає формально визначений, емпірично даний, історично утворений, мінливий в часі і просторі, діючий в соціумі, обов'язковий порядок взаємин членів юридичного спілкування, який ґрунтується на загальнообов'язкових, встановлених або визнаних суспільною владою авторитетних приписах, тобто нормах права.

Метою є дослідження визначення поняття права в об'єктивному сенсі.

Наукове обґрунтування теми дослідження. Відповідно об'єктивне право в позитивному правознавстві визначають як «сукупність всіх правових положень, що захищаються державою, законний порядок життя» [1, с. 5–6], «об'єктивний порядок, що регулює відносини людей в суспільстві» [2, с. 89], систему норм, діючих в даному суспільстві або в даному колі відносин [3, с. 64], «систему правил, що регулюють життя